

me, var en politik, der sikrede og styrkede Sovjetrusland, revolutionær og internationalistisk.

En konsekvens af denne opfattelse var imidlertid, at KPD måtte være rede til at følge de anvisninger, som III Internationales ledelse udstedte. Men det var jo netop en af de centrale ideer i Kominterns virke, at de forskellige sektioner skulle trække på samme hammel. Det er derfor ikke helt indlysende, hvorfor Goldbachs påvisninger af, hvorledes KPD i en række tilfælde blev styret og instrueret af Kominterns ledelse i Moskva er blevet opfattet som udtryk for antikommunisme og bagvaskelse (Se Arnold Reisberg i *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, No. 11, 1974, pp. 1280 f. og Gerd Callesen i *Årbog for arbejderbevægelsens historie*, bind 4, 1974, pp. 191 f.). En milepæl i de sovjetiske udenrigsrelationers historie ser Goldbach i 1921. Ikke mindst udviklingen i Tyskland bidrog til, at den sovjetiske ledelse nu prioriterede konventionelle diplomatiske forbindelser med de eksisterende kapitalistiske regeringer højere end Kominterns revolutionære aktivitet. Kominterns hovedfunktion blev fra nu af at underordne sig den sovjetiske (konventionelle) udenrigspolitik. Et af de mest bemærkelsesværdige udtryk for denne linie var den såkaldte Schlagerter-politik i 1923, hvor ikke mindst Radek appellerede til tyske nationalistiske kredse om at yde modstand mod den franske Ruhr-politik, samtidig med at han modarbejdede de venstrekommunister, der ønskede at benytte Ruhr-krisen til at iværksætte aktioner mod den tyske regering.

Det er beklageligt, at forf. ikke har kunnet få adgang til de KPD-arkiver, der findes i Østberlin. Derimod har hun udnyttet Bundesarchiv (Koblenz) materiale om de revolutionære begivenheder efter Novemberrevolutionen i 1918 og Auswärtiges Amts (Bonn) akter vedr. Radek og forholdet til Sovjetrusland. Hovedkilden har dog været de af Radek offentliggjorte skrifter og hans indlæg på diverse parti- og Kominternkongresser i den pågældende periode.

Bent Jensen

Der deutsche Kommunismus. Dokumente 1915–1945, herausgegeben und kommentiert von *Hermann Weber*. Studien-Bibliothek, Kiepenheuer & Witsch, Köln, 1973. 3. udg. 463 s.

Dette udvalg af dokumenter mht. den tyske kommunisme udkom første gang i 1963, og det er siden blevet udsendt som pocketbog under titlen »Völker hört die Signale«; bort set fra at der i foreliggende udgave er udeladt de oprindeligt medtagne dokumenter m.h.t. den tyske kommunisme efter 1945 (SED), der vel hørte med i det oprindelige udvalg for at udtrykke Webers opfattelse af en kontinuitet i den tyske kommunisme fra Rosa Luxemburg til Walter Ulbricht, er der tale om en stort set uforandret nyudgave. Og Webers syn på den tyske kommunisme og dens udvikling er osse uændret.

Det dokumentariske materiale m.h.t. den tyske kommunismes historie fra 1919 (1915) er ret omfattende; hvis der derfor skal laves en antologi, foretages et begrænset udvalg må udvælgelseskriterierne dvs. spørgsmålet om,

hvad udgiveren vil med sit udvalg af kilder være ret afgørende. Det skal uforbeholdent anerkendes, at Weber med sine mange publikationer om KPD og tysk kommunisme og med den klare hensigt at gøre KPD mere salonfæhigt som forsknings- og politisk objekt har bidraget meget til at øge kendskabet til den tyske kommunisme og dens historie; der må dog osse fremføres skepsis over for Webers sigte, der i 1963 bl. a. blev omtalt således: »Die Geschichte des deutschen Kommunismus dürfte jedoch heute nicht nur für den Historiker interessant sein, denn sie spielt schliesslich direkt oder indirekt in die Politik hinein. Es muss jeder politischen Auseinandersetzung schaden, wenn anstelle wirklicher Kenntnisse vorgefasste Meinungen oder gar Wunschträume das Bild der anderen Seite formen« (s. 13). Selv om dette ikke længere står i Webers forord, selv om kildematerialet m.h.t. SED er udeladt, så er det dog utvivlsomt, at Webers målsætning stadig er at underbygge den politiske »Auseinandersetzung« med den tyske kommunisme. Jeg har tidligere (HT 12. rk, bind VI, 1-2, s. 369) omtalt Webers hovedthese m.h.t. KPD's udvikling i Weimarrepublikken (og vel i det 20. årh.), og selv om Weber kan siges at beskrive en rigtig tendens i KPD, så må hans karakteristik af denne tendens og hvad den var udtryk for, dog siges at være noget kritisabel (jvf. kritikken af Weber hos *K.H. Tjaden*: »Der Begriff der »Wandlungen des Kommunismus« bei Hermann Weber«, *Das Argument* 63, 1971, s. 42-53). Just det samme forbehold må anføres over for denne kildesamling og Webers kommentering.

Dette forhindrer naturligvis ikke, at der i denne kildesamling, der er bygget kronologisk op og ordnet efter temaer som program, taktik, forholdet til Sovjet og den Kommunistiske Internationale, til SPD og fagbevægelsen etc., er medtaget mange væsentlige dokumenter til KPD's historie (ialt 131) så som f. eks. den Kommunistiske Internationales 21 betingelser, dens åbne brev til KPD fra 1925, Spartakus' og KPD's program, dog desværre ikke altid i fuldstændig version. Medtaget i udvalget er såkaldt officielle dokumenter, d.v.s. dengang offentliggjorte dokumenter, artikler, erklæringer, derimod ikke mere internt materiale, der osse kun i begrænset omfang er tilgængeligt.

Karl Christian Lammers

AKTEN der Reichskanzlei. Weimarer Republik. Herausgegeben für die Historische Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften von *Karl Dietrich Erdmann*.

Das Kabinett Scheidemann. 13. Februar bis 20. Juni 1919, bearbeitet von *Hagen Schulze*.

Das Kabinett Müller I. 27. März bis 21. Juni 1920, bearbeitet von *Martin Vogt*.

Das Kabinett Fehrenbach. 25. Juni 1920 bis 4. Mai 1921, bearbeitet von *Peter Wulf*.

Harald Boldt Verlag, Boppard am Rhein, 1971 og 1972. LXVII + 554 s., LXXI + 375 s., LXXX + 720 s. DM 60, DM 60, DM 80.